

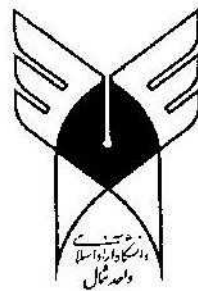
جستاری در

حقوق اساسی

تألیف:

دکتر داود قاسمی

استادیار حقوق دانشگاه شمال

سرشناسه	قاسمی، داود
عنوان و نام پدیدآور	جستاری در حقوق اساسی / مولف داود قاسمی
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۳.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۲۲۵-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	ایران -- قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
رده بندی کنگره	۱۳۹۳ ی ۸ / ۵۱۳۶۸ / ۵۴ / ۲۰۶۴ KMH
رده بندی دیویی	۳۴۲ / ۵۵۰ / ۲۳
شماره کتابشناسی ملی	۳۴۸۲۴۴۶

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی مجد گزارش فرمایید.

«داوری و تأیید شده در حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه شمال»

جستاری در حقوق اساسی

تألیف: دکتر داود قاسمی

انتشارات مجد

(سفارش دانشگاه شمال)

چاپ اول: ۱۳۹۳ تعداد: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و منحصر به «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، میدان انقلاب، خیابان وحید نظری، تقاطع خیابان ۱۲ فروردین، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۲۲۵-۰
ISBN: 978-600-193-225-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

شعبه یزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۰۳۵۱ ۶۲۶۸۶۷۰

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۳۰۰۰۸۷۷۶۷۷

فصلنامه حقوقی مجد یا ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور به طور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
گفتار یکم: کلیات.....	۱۵
بند یکم: شکل گیری حقوق اساسی.....	۱۵
بند دوم: موضوع حقوق اساسی.....	۱۶
۱. بررسی قانون اساسی.....	۱۶
۲. بررسی روابط دولت.....	۱۷
۳. بررسی نهادهای سیاسی.....	۱۸
بند سوم: ویژگی های حقوق اساسی.....	۱۹
۱. نوپا و جوان است.....	۱۹
۲. ارتباط تنگاتنگی با علوم سیاسی دارد.....	۲۰
۳. از زمره ی حقوق داخلی است.....	۲۱
۴. از شاخه های حقوق عمومی است.....	۲۱
الف- مفهوم و ماهیت حقوق عمومی.....	۲۲
ب- بازشناسی حقوق عمومی از حقوق خصوصی.....	۲۲
۵. بالاترین جایگاه را در علم حقوق دارد.....	۲۴
بند چهارم: منابع حقوق اساسی.....	۲۶
۱. منابع الزام آور حقوقی.....	۲۶
الف- قانون اساسی.....	۲۶
ب- قوانین عادی.....	۲۶
پ- مقررات دولتی.....	۲۷
ت- آرای نهادهای ناظر و مفسر قانون اساسی.....	۲۷
ج- قواعد عرفی.....	۲۸
۲. منابع غیرالزام آور.....	۲۹
الف- مذاکرات قانونگذاران.....	۲۹
ب- نظریه ی علمای حقوق اساسی.....	۳۰
پ- اساستامه ها، مرامنامه ها و بیانیه های احزاب سیاسی.....	۳۰
ت- شرح حال های دولتمردان و رجال سیاسی.....	۳۰
ج- بهره گیری از روش های سایر علوم انسانی و اجتماعی.....	۳۱
گفتار دوم: قانون اساسی.....	۳۳
بند یکم: مفهوم قانون اساسی.....	۳۳

- ۳۴..... بند دوم: قوه ی مؤسس و شکل گیری قانون اساسی
- ۳۶..... بند سوم: انواع-قانون اساسی
- ۳۶..... ۱. قانون اساسی از دیدگاه تدوین
- ۳۶..... الف- قانون اساسی نوشته
- ۳۷..... ب- قانون اساسی نانوشته
- ۳۷..... ۲. قانون اساسی از دیدگاه چگونگی بازنگری
- ۳۷..... الف- قانون اساسی نرم
- ۳۷..... ب- قانون اساسی سخت
- ۳۸..... ۳. قانون اساسی از دیدگاه ارزش اصول
- ۳۸..... الف- قانون اساسی یکدست
- ۳۸..... ب- قانون اساسی مختلط
- ۳۹..... بند چهارم: اصل برتری قانون اساسی و دادرسی دستوری
- ۳۹..... ۱. شیوه ی آمریکایی (نظارت قضایی)
- ۴۱..... ۲. شیوه ی فرانسوی (نظارت سیاسی)
- ۴۳..... ۳. شیوه ی اتریشی (دادگاه قانون اساسی)
- ۴۴..... بند پنجم: بازنگری در قانون اساسی
- ۴۵..... ۱. نهاد بازنگری
- ۴۶..... ۲. شرایط بازنگری
- ۴۶..... الف- شرط زمانی
- ۴۶..... ب- شرط موضوعی
- ۴۹..... گفتار سوم: دولت
- ۴۹..... بند یکم: مفهوم دولت
- ۵۰..... ۱. دولت در معنای خاص
- ۵۰..... ۲. دولت در معنای عام
- ۵۱..... ۳. دولت در معنای اعم
- ۵۲..... بند دوم: عناصر ساختی دولت
- ۵۲..... ۱. جمعیت
- ۵۴..... ۲. سرزمین
- ۵۵..... ۳. قدرت سیاسی حاکم
- ۵۷..... بند سوم: شخصیت حقوقی دولت
- ۵۷..... ۱. مفهوم شخصیت حقوقی
- ۵۸..... ۲. ماهیت و مبنای شخصیت حقوقی

۶۰	۳. فواید شخصیت حقوقی دولت
۶۱	بند چهارم: حاکمیت دولت
۶۱	۱. مفهوم حاکمیت
۶۲	۲. جلوه‌های حاکمیت
۶۳	الف- حاکمیت درونی
۶۳	ب- حاکمیت بیرونی
۶۴	۳. خاستگاه حاکمیت
۶۴	الف- خاستگاه یزدانی حاکمیت (تنوکراسی یا یزدانسالاری)
۶۶	ب- خاستگاه انسانی حاکمیت (دموکراسی یا مردمسالاری)
۶۹	۴. محدودیت‌های حاکمیت
۷۱	بند پنجم: انواع دولت
۷۱	۱. دولت‌های یکپارچه
۷۱	الف- مفهوم دولت یکپارچه
۷۲	ب- روش‌های اداره‌ی امور در دولت‌های یکپارچه
۷۶	۲. دولت‌های چندپارچه
۷۶	الف- دولت کنفدرال
۷۸	ب- دولت فدرال
۸۳	گفتار چهارم: حکومت
۸۳	بند یکم: مفهوم حکومت
۸۳	بند دوم: انواع حکومت
۸۴	۱. فردسالاری
۸۵	الف- فردسالاری کهن
۸۶	ب- فردسالاری نوین
۸۸	۲. گروه‌سالاری
۸۹	الف- آریستوکراسی
۹۰	ب- فتودالیسم
۹۱	۳. مردمسالاری
۹۳	الف- جمهوری و مردمسالاری
۹۵	ب- شرایط پایه‌ای مردمسالاری
۹۸	پ- انواع مردمسالاری
۱۰۱	گفتار پنجم: قوای سه‌گانه‌ی حاکم
۱۰۱	بند یکم: تفکیک قوا

۱. مفهوم تفکیک قوا..... ۱۰۱
۲. مسأله ی تعادل قوا..... ۱۰۳
- بند دوم: قوه ی مقننه ۱۰۴
 ۱. ساختار پارلمان ۱۰۴
 ۲. مصونیت پارلمانی ۱۰۶
 ۳. سازماندهی داخلی پارلمان ۱۰۷
 - الف- هیأت ریسه ۱۰۸
 - ب- کمیسیون ها ۱۰۸
 ۴. وظایف و اختیارات پارلمان ۱۰۹
 - الف- قانونگذاری ۱۰۹
 - ب- نظارت ۱۱۲
 - بند سوم: قوه ی مجریه ۱۱۴
 ۱. انواع قوه ی مجریه ۱۱۴
 - الف- مجریه ی ریاستی ۱۱۵
 - ب- مجریه ی پارلمانی ۱۱۵
 - پ- مجریه ی نیمه ریاستی ۱۱۷
 ۲. ارکان قوه ی مجریه ۱۱۸
 - الف- رئیس کشور ۱۱۸
 - ب- رئیس دولت و همکاران ۱۱۹
 ۳. وظایف و اختیارات قوه ی مجریه ۱۲۱
 - الف- اجرای قانون و احکام قانونی ۱۲۱
 - ب- پیشنهاد قوانین ۱۲۲
 - پ- تصویب مقررات دولتی ۱۲۲
 - بند چهارم: قوه ی قضایه ۱۲۳
 ۱. وظایف قوه ی قضایه ۱۲۳
 ۲. اصول حاکم بر قوه ی قضایه ۱۲۴
 - الف- اصل استقلال قضایی ۱۲۴
 - ب- اصل دادرسی عادلانه ۱۲۶
 ۳. مراجع قضایی ۱۲۸
 - الف- دادگاه های عادی ۱۲۸
 - ب- دادگاه های ویژه ۱۲۹
 - پ- دادسرا ۱۳۰
 - ت- هیأت منصفه ۱۳۱

گفتار ششم: نظام های انتخاباتی ۱۳۳

بند یکم: مفاهیم و مبانی.....	۱۳۳
۱. مفهوم انتخابات.....	۱۳۳
۲. مفهوم رأی.....	۱۳۴
۳. انواع رأی.....	۱۳۵
الف- رأی مخفی و رأی علنی.....	۱۳۶
ب- رأی مردمی و رأی گزینشگر.....	۱۳۶
پ- رأی وکالتی، رأی مکاتبه ای، رأی اینترنتی.....	۱۳۷
ت- رأی تکنام و رأی چندنام.....	۱۳۹
بند دوم: شرایط شرکت کنندگان در انتخابات.....	۱۴۰
۱. شرایط انتخاب کنندگان.....	۱۴۱
الف- تابعیت.....	۱۴۱
ب- اهلیت.....	۱۴۱
۲. شرایط انتخاب شوندگان.....	۱۴۲
الف- تابعیت.....	۱۴۲
ب- سن.....	۱۴۲
پ- حسن شهرت.....	۱۴۳
ت- عدم اشتغال در سمت های حکومتی.....	۱۴۳
بند سوم: نظام حقوقی انتخابات.....	۱۴۴
۱. نظام اکثریتی.....	۱۴۴
۲. نظام تناسبی.....	۱۴۵
بند چهارم: سازماندهی انتخابات.....	۱۴۵
۱. حوزه بندی انتخابات.....	۱۴۵
۲. اداره ی انتخابات.....	۱۴۷
الف- اجرای انتخابات.....	۱۴۷
ب- نظارت بر انتخابات.....	۱۴۸
بند پنجم: احزاب و انتخابات.....	۱۵۰
۱. نظام تک حزبی.....	۱۵۰
۲. نظام دوحزبی.....	۱۵۱
۳. نظام چندحزبی.....	۱۵۳

گفتار هفتم: حقوق بنیادین ۱۵۵

بند یکم: مفهوم حقوق بنیادین ۱۵۵

بند دوم: ریشه های تاریخی حقوق بنیادین ۱۵۶

بند سوم: انواع حقوق بنیادین ۱۵۹

۱. حق حیات ۱۵۹

۲. حق برابری ۱۵۹

۳. حق امنیت شخصی ۱۶۰

۴. حق آزادی ۱۶۱

الف- آزادی های سیاسی ۱۶۱

ب- آزادی های اقتصادی و اجتماعی ۱۶۴

بند چهارم: چگونگی بهره مندی مردم از حقوق بنیادین ۱۶۵

۱. روش پیشگیرانه (تأمین) ۱۶۵

الف- منع ۱۶۵

ب- اجازه ی قبلی ۱۶۶

پ- اعلام قبلی ۱۶۶

۲. روش پیگردانه (تعقیب) ۱۶۶

بند پنجم: ضمانت اجرای حقوق بنیادین ۱۶۷

کتابشناسی ۱۷۱

۱. منابع فارسی ۱۷۱

۲. منابع انگلیسی ۱۷۵

۳. پایگاه های اینترنتی ۱۷۵

Appendix 177

Constitution of the United States of America 179

Farench Constitution 197

سخن دانشگاه

بی شک مهمترین هدف دانشگاه شمال تولید و ارتقاء علم و دانش در پاسخ به بخشی از نیازهای روز افزون جامعه علمی - دانشگاهی کشور بوده است و تلاش نموده همزمان با تولید و ایجاد دانش، به انتقال آن نیز از طریق تدوین منابع علمی به روز و کارآمد در کلیه رشته ها و مقاطع دانشگاهی توجه نماید. جهت تحقق این مهم، حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه با همکاری شورای کتاب و اعضای هیات علمی با چشم اندازی مشخص گام هایی را برای تدوین و چاپ کتب دانشگاهی برداشته است. براین اساس کتاب جستاری در حقوق اساسی که توسط یکی از اعضای محترم هیات علمی گروه حقوق دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه به عنوان یک منبع درسی برای دانشجویان مقطع کارشناسی رشته حقوق، کارشناسی علوم سیاسی و درس حقوق اساسی دانشجویان کارشناسی گرایش های مختلف رشته مدیریت با عنایت به سرفصل های مصوب وزارت علوم تدوین گشته است. امید است که تمام دانشجویان و علاقه مندان این حوزه از این اثر بهره مند گردند. در پایان از استادان و صاحب نظران گرانقدر تقاضا می شود که با همکاری، راهنمایی و پیشنهادات اصلاحی خویش، این دانشگاه را در راستای بهبود کتاب پیش رو و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی کشور یاری رسانند.

حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه شمال

پاییز ۱۳۹۳